

тенденцію, як і ставки за кредитами, тобто за виключенням кризових років їх рівень зменшується і в цьому випадку вони впливають на капітал обернено. Але з іншого боку, чим вище реальний дохід за депозитами, тим привабливішими вони є для вкладників, звідси у банка є можливість залучити більшу кількість грошових ресурсів, які безпосередньо будуть входити до складу банківського капіталу як залучені кошти, тобто у цьому випадку зв'язок прямий.

Таким чином, ми розглянули вплив на банківський капітал деяких інструментів грошово-кредитної політики, таких як норматив обов'язкового резервування, відсоткова політика, а також вплив грошової маси, суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб, фінансового результату. Найбільш тісний прямий зв'язок існує між грошовою масою та капіталом, вкладами населення і суб'єктів господарювання та капіталом банків. Обернена, не надто виражена залежність існує між процентною політикою та банківським капіталом, а також між останнім та нормативом обов'язкового резервування. Але для більш глибокого аналізу необхідно побудувати факторну модель, яка б дала змогу оцінити сукупний вплив монетарних інструментів на банківський капітал та визначити вагомість кожного з факторів.

Література

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
2. Кредитна система України та банківські технології: Навчальний посібник: У 3 кн./ В.С.Стельмах, А.В. Шаповалов, В.Л. Кротюк та ін.; За заг.ред.д-ра екон.наук, проф. І.В. Сала.-Львів:ЛБІ НБУ, 2002. – 579 с.
3. Шпиг Ф.І. Проблеми експансії іноземного банківського капіталу в Україну //Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 14: Збірник наукових праць: Наукове видання.- Суми: УАБС НБУ, 2005. - 267 с.
4. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV // Господарське право України. Збірник нормативних актів. – К.: Атака, 2002. – С. 566-597.
5. Показники діяльності банківської системи України // Бюлетень Національного банку України. – 2006. – №2. – С. 62 – 65.
6. Положення „Про процентну політику Національного банку України”, яке затверджено Постановою Національного банку України від 18 серпня 2004 за №389 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2004. – № 10. – С. 10–13.
7. Коваленко В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник: Навчальне видання. – К.: Знання України, 2006. – 332 с.

УДК 658.14

А.С. Маглаперідзе, В.В. Храпкіна

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

В умовах ринкових відносин формування оптимального розміщення оборотних активів дає можливість вивільнити значну суму коштів і спрямувати їх у виробництво. Проведенні дослідження щодо розміщення обігових коштів засвідчують, що з кожним роком погіршується ефективність розміщення оборотних активів. Зокрема спостерігається збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості, значна частина якої відноситься до простроченої. У зв'язку з цим мета статті - дослідити ефективність управління дебіторською заборгованістю та особливості процесу реструктуризації, які спрямовані на підвищення рівня ліквідності, прибутковості та поліпшення фінансового стану підприємства.

Проблема управління дебіторською заборгованістю постала особливо гостро, що пов'язано із несвоєчасними платежами, поверненням боргів у неповному обсязі, виникненням сумнівних боргів. Зазначена закономірність призводить до відволікання коштів із обігу виробництва, спонукає суб'єктів господарювання до залучення кредитів комерційних банків та інших суб'єктів з виплатою значних відсотків за користування залученими коштами. Підприємства, що виступають кредиторами, поступово потрапляють у становище технічного банкрутства, яке характеризується неплатоспроможністю, викликаною простроченістю дебіторської заборгованості. Подальші проблеми з дебіторською заборгованістю можуть призвести й до реального банкрутства підприємства. Тому

важливим завданням є ефективне управління дебіторською заборгованістю, яке має бути спрямоване на оптимізацію загального її розміру. У політиці управління дебіторською заборгованістю одним із етапів розглядають процес її реструктуризації. Необхідність дебіторської заборгованості може виникнути у разі внутрішньої фінансової санації підприємства-постачальника, а також при виявленні симптомів легкої кризи, пов'язаної із зниженням рівня абсолютної платоспроможності, виникненням постійної потреби у залученні позикових коштів.

Реструктуризація дебіторської заборгованості є складовою процесу реструктуризації активів і може розглядатися як сукупність заходів, спрямованих на підвищення рівня її ліквідності та прибутковості. Підвищення рівня прибутковості дебіторської заборгованості пов'язане з забезпеченням зростання доходів та зменшенням відносних витрат з її обслуговування. Проведення роботи з реструктуризації товарної дебіторської заборгованості підприємства потребує чітко визначеної послідовності дій. Запропонована Басюк Т.П. концептуальна схема процесу реструктуризації дебіторської заборгованості може бути прийнята до практичного втілення [1, с.117]. По-перше, необхідно усвідомити та оцінити необхідність цього процесу. Далі слід встановити відповідальних осіб або керівника групи спеціалістів. Наступним етапом повинно бути проведення поглибленого аналізу дебіторської заборгованості. На четвертому етапі – розробити заходи щодо підвищення ліквідності дебіторської заборгованості. На п'ятому етапі, як завершальному, необхідно запровадити розроблені заходи щодо підвищення ліквідності й прибутковості дебіторської заборгованості, а також обов'язкове відстеження ходу їх виконання.

Головним в реструктуризації дебіторської заборгованості є її рефінансування, основними формами якого можуть стати: факторинг, облік векселів, форфейтинг, продаж продукції з відстрочкою платежу.

Факторинг — це система фінансування, за умовами якої підприємство - постачальник продукції переуступає короткострокові вимоги за торговельними операціями банківській установі (факторинговій компанії). В основу факторингової операції покладено принцип придбання банком рахунків-фактур підприємства-постачальника за відвантажену продукцію, тобто передачу банку постачальником права вимагати платежі з покупця продукції. За здійснення такої операції банк стягує з підприємства-продавця комісійну плату, розмір якої залежить від рівня платоспроможності покупця продукції та передбачених строків її сплати.

Для підприємства факторингова форма рефінансування товарної дебіторської заборгованості має такі переваги:

- вищий рівень гарантії стягнення заборгованості;
- зменшення кредитних ризиків;
- швидке поліпшення рівня платоспроможності;
- можливість отримання короткострокового кредиту.

Недоліком факторингу для підприємства є вища вартість цієї послуги порівняно із звичайним кредитом. Тому ефективність факторингової операції для підприємства-постачальника визначається шляхом порівняння рівня витрат цієї операції із середнім рівнем відсоткової ставки за короткостроковим банківським кредитом.

Облік векселів, виданих покупцем продукції, — це фінансова операція, яка передбачає продаж векселів підприємством-постачальником банку до настання строку виконання зобов'язання за ними за визначеною дисконтною ціною, яка залежить від номіналу векселя, строку погашення та облікової ставки банку. Перехідний вексель може бути також предметом купівлі-продажу на фондовому ринку, а в окремих випадках використовується і як засіб платежу.

Переваги такої форми рефінансування для підприємства-постачальника полягають у:

- гарантії, що кредити, які надає підприємство своїм контрагентам, можуть бути рефінансовані у банку за вигідною відсотковою ставкою;
- підвищенні рівня ліквідності активів.

Ефективність операції з обліку векселів підприємство-постачальник може оцінити шляхом порівняння додаткових доходів, які сподівається отримати від використання коштів протягом періоду, який залишається до кінця погашення векселя, з розміром дисконтної ціни.

Форфейтинг — це фінансова операція з рефінансування дебіторської заборгованості щодо експортного товарного кредиту, яка оформляється шляхом індосаменту перехідного векселя на користь банківської установи. За своєю суттю форфейтинг поєднує елементи факторингу (за комерційним кредитом) та обліку векселів (але з їх переказом на користь банку). Зменшення рівня дебіторської заборгованості шляхом продажу продукції з відстрочкою платежу для підприємства фактично дорівнює товарній позиції споживачам своєї продукції [2, с. 154]. Кредитуючи їх,

підприємство фактично ділиться з ними частиною свого прибутку. Одночасно через брак власних обігових коштів підприємство може вдаватися до кредитів для забезпечення своєї діяльності, що приводить до збільшення власної кредиторської заборгованості. Враховуюче зазначене, підприємствам слід постійно дотримуватися платіжної дисципліни при розрахунках як з постачальниками, так і з покупцями продукції.

За результатами дослідження можливих форм рефінансування дебіторської заборгованості треба встановити, що є підставою для визнання різними видів дебіторської заборгованості (табл. 1) [3, с. 27].

Таблиця 1. Підстави для визнання дебіторської заборгованості

Види дебіторської заборгованості	Підтверджуючі документи
Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками	Договір про реалізацію продукції, надання послуг або виконання робіт, накладні, рахунки-фактури, рахунки, акти прийняття робіт, податкові і товарно-транспортні накладні, комерційні документи
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	Договір, платіжні доручення
Дебіторська заборгованість підзвітних сум	Наказ керівника про направлення працівника у відрядження, видатковий та прибутковий касовий ордер, авансовий звіт
Дебіторська заборгованість за нарахованими доходами	Розрахунки бухгалтерії, касові ордери, виписки банку
Дебіторська заборгованість за розрахунками з претензій	Претензії, акти прийняття вантажу, рішення судових органів
Дебіторська заборгованість за розрахунками щодо відшкодування завданих збитків	Протокол засідання інвентаризаційної комісії, наказ керівника
Позики членам кредитних спілок	Договір між членами кредитних спілок, касові ордери, виписки банку, платіжне доручення
Дебіторська заборгованість інших дебіторів	Авізо про прибуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинний документ про отримання майна

Також треба встановити:

- обсяг заборгованості, яка може бути рефінансована на підставі тієї або іншої форми;
- обсяг і термін отримання коштів у порядку рефінансування заборгованості, виходячи з умов здійснення відповідних операцій;
- бюджет витрат, пов'язаних з проведенням рефінансування;
- обсяг чистого грошового потоку, який може бути отриманий шляхом урахування грошових надходжень від рефінансування дебіторської заборгованості, додаткових витрат у зв'язку з рефінансуванням дебіторської заборгованості та податкових платежів, сплата яких обумовлюється рефінансуванням дебіторської заборгованості. Ці позиції слід відобразити у плані-графіку рефінансування дебіторської заборгованості, що надасть можливість з'ясувати загальний обсяг ефекту від здійснення зазначених заходів.

Аналіз стандартів бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, який відображено у статтях "Векселі одержані" та „Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги” дозволяє констатувати, що потрібно удосконалення методології ведення оперативного та бухгалтерського обліку розрахунків з метою якісної оцінки управлінського планування. Для цього слід удосконалити методику обліку дебіторської заборгованості, удосконалити облік простроченої, безнадійної дебіторської заборгованості та сумнівних боргів, здійснювати зовнішній та внутрішній аудит дебіторської заборгованості. Таким чином, реструктуризація дебіторської заборгованості забезпечить належне оперативне управління нею на підприємстві.

Література

1. Басюк Т.П. Реструктуризація дебіторської заборгованості підприємства // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 115-123.
2. Шило А.П. Управління оборотним капіталом підприємства // Фінанси України. – 2000. – №11. – С. 152-155.
3. Матицина Н. Фінансова політика підприємства як інструмент управління дебіторською заборгованістю // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №7. – С. 25-28.